



मुक्तस्वाध्यायपीठम्  
(Institute of Distance Education)



राष्ट्रीयसंस्कृतसंस्थानम् ( मानितविश्वविद्यालयः )

५६-५७, इन्स्टीट्यूशनल-एरिया, जनकपुरी,  
नवदेहली -११००५८

आचार्यः - द्वितीयवर्षम् - तृतीयपत्रम् ( व्याकरणम् )  
प्रदत्तकार्यम् ( Assignment )

2016-17

पत्रम् - .....विषयः - .....

अध्येतुः नाम - .....पञ्जीकरणसंख्या - .....

अध्येतुः कृते एतत्पुस्तिकाप्रेषणदिनाङ्कः - .....

अध्येत्रा उत्तराणि विलिख्य एतत्पुस्तिकाप्रत्यर्पणदिनाङ्कः - .....

अध्येतुः हस्ताक्षरम्

मूल्याङ्कनकर्तुः नाम - .....

मूल्याङ्कनकर्त्रा एतत्पुस्तिकाप्राप्तिदिनाङ्कः - .....

मूल्याङ्कनकर्त्रा मूल्याङ्कनानन्तरं संस्थाने समर्पणदिनाङ्कः - .....

अध्येत्रा प्राप्ताङ्काः -

खण्डः	निर्धारिताङ्काः	प्राप्ताङ्काः
खण्डः - क	20 X 02 = 40 अङ्काः	
खण्डः - ख	05 X 08 = 40 अङ्काः	
खण्डः - ग	02 X 10 = 20 अङ्काः	
	पूर्णाङ्काः 100	प्राप्ताङ्काः .....

मूल्याङ्कनपुरस्सरं परामर्शैः सह अध्येतुः कृते एतत्पुस्तिकायाः पुनःप्रेषणदिनाङ्कः - .....  
.....

मूल्याङ्कनकर्तुः हस्ताक्षरम्

स्थानम् .....

दिनाङ्कः .....

अध्येतुः कृते परामर्शाः,

प्रिय अध्येता ! भवता/ भवत्या पूरितं प्रदत्तकार्यम् अवलोकितम्। मूल्याङ्कनं कृतम्। मूल्याङ्कनस्य  
आधारेण कुत्र कुत्र भवदीयः दोषः/लोपः/विस्मृतिः/भ्रान्तिः अभवत् इति ज्ञात्वा स्वाध्यायं पुनः प्रवर्तयतु ।  
शुभकामनाः ॥



मूल्याङ्कनकर्तुः हस्ताक्षरम्

दिनाङ्कः .....

## आचार्यः - द्वितीयवर्षम् - तृतीयपत्रम् ( व्याकरणम् )

विषयः - व्युत्पत्तिवादः ( अभेदान्वयपर्यन्तो भागः, इत्यलं पल्लवितेन इति यावत् ) - ( 50 अङ्काः )  
वाक्यपदीयम् ( ब्रह्मकाण्डम् ) ( 50 अङ्काः )

निर्देशः - अस्य प्रश्नपत्रस्य शतम् ( 100 ) अङ्काः निर्धारिताः सन्ति एवम् अस्मिन् त्रीणि ( 3 ) खण्डानि सन्ति। अध्येत्रा एषु समाहितानां प्रश्नानामुत्तरं पृथग्विहित-विस्तृत-निर्देशानुसारेण देयम् ।

Note - This paper is of one hundred (100) marks containing three (3) sections. Candidates are required to attempt the questions contained in these sections according to the detailed instructions given therein.

### खण्डः - क

प्रश्नाः - विंशतिः समाधेयाः

अङ्काः - 20 x 02 = 40

निर्देशः : अस्मात् खण्डात् केचन विंशतिः (20) प्रश्नाः समाधेयाः।

Note : This section contains twenty five questions . Out of these twenty (20) questions should be answered.

### व्युत्पत्तिवादः

1. का नाम संसर्गमर्यादा?
2. अभेदः कुत्र भासते?
3. किन्नाम स्वसमानविभक्तिकत्वम्?
4. विशेष्यविशेषणवाचकपदयोः कीदृशः नियमः?
5. किन्नाम स्वप्रकृतिकत्वम्?
6. समासव्याससाधारण-आकांक्षा का?
7. नीलं जलमिति वाक्यं प्रामाणिकमप्रामाणिकं वा?
8. विशेषणपदोत्तरविभक्तेः कोऽर्थः? प्रकारतावादिमते?
9. स्तोकं पचतीत्यत्र कथं द्वितीया?
10. कथं स्तोकः पाकः?
11. 'दण्डवान् रक्तदण्डवान्' इत्यत्र नवीनैः शाब्दबोधः स्वीक्रियते न वा?
12. प्रतियोगिनो लक्षणं किम्?

### वाक्यपदीयस्य प्रश्नाः

13. अक्षरशब्दस्य कोऽर्थः?
14. एकमेव किमाप्नातम्?
15. शब्दब्रह्मणः प्राप्त्युपायः कः?
16. छन्दसां प्रथममङ्गं किम्?

17. कस्माद् ऋते शब्दानां तत्त्वावबोधे न भवति?
18. सर्वविद्यानां पवित्रं किमस्ति?
19. अनुतन्त्राणामित्यस्य कोऽर्थः?
20. 'अपोद्धारपदार्थाः' इत्यस्य को विग्रहः?
21. वैयाकरणानां मते पदे वर्णाः सन्ति न वा?
22. 'ज्ञानं शब्दः' इति कस्य मतम्?
23. शब्दजशब्दन्यायः केषां मते?
24. कोऽपभ्रंशः?
25. वाग्विषयको मलः केन दूरीक्रियते?

### खण्डः ख

प्रश्नाः - पञ्च समाधेयाः

अङ्काः - 05 X 08 = 40

निर्देशः - अस्मात् खण्डात् केचन पञ्च ( 05 ) प्रश्नाः समाधेयाः। प्रत्येकप्रश्नः प्रायः शतशब्दैः ( 100 ) समपेक्ष्यते ।

**Note :** This section contains eight questions. Out of these five (05) questions should be answered. Each question should be answered in about one hundred (100) words.

### व्युत्पत्तिवादः

1. 'साजात्यञ्च विभक्तिविभाजकप्रथमात्वादिना न तु समानानुपूर्विकत्वेनेति ग्रन्थस्य हार्दं सप्रसङ्गं प्रकाशयत।
2. 'नीलस्य घटः' इत्यत्र अभेदान्वयबोधः कथं न?
3. 'स्तोकं पचति' 'स्तोकः पाकः' इति एतद्वाक्यं कथं भवति इति सप्रसङ्गं व्याख्यात।
4. 'समासव्याससाधारणमेकैव आकांक्षा' इति प्राचीनमतं निराकुरुत।

### वाक्यपदीयम्

5. प्राप्त्युपायोऽनुकारश्च तस्य वेदो महर्षिभिः। एकोप्यनेकवर्त्मव समाम्नातः पृथक् पृथक् इति व्याख्यात।
6. शब्दार्थसम्बन्धनित्यत्वं व्यवस्थापयत।
7. द्वावुपादानशब्देषु शब्दौ शब्दविदो विदुः।  
एको निमित्तं शब्दानामपरोऽर्थे प्रयुज्यते इति व्याख्यात।
8. ग्राह्यत्वं ग्राहकत्वं च द्वे शक्ती तेजसो यथा।  
तथैव सर्वशब्दानामेते पृथगिव स्थिते। इति कारिकां व्याख्यात।

खण्ड: – ग

प्रश्नाः – द्वौ समाधेयौ

अङ्काः – 02 X 10 = 20

निर्देशः – अस्मात् खण्डात् द्वौ ( 02 ) प्रश्नौ समाधेयौ । प्रत्येकप्रश्नः प्रायः त्रिशतशब्दैः ( 300 ) समपेक्ष्यते।

**Note : This section contains four questions. Out of these two (02) questions should be answered. Each question should be answered in about three hundred (300) words.**

व्युत्पत्तिवादः

1. शाब्दबोधे चैकपदार्थेऽपरपदार्थस्य संसर्गः संसर्गमर्यादया भासते। इति पंक्तेराशयं प्रकाशयत।
2. समानवचनकत्वनियमं परिष्कुरुत।

वाक्यपदीयम्

3. शब्दब्रह्मणः स्वरूपं प्रतिपादयत।
4. शब्दोऽर्थः सम्बन्धः प्रयोजनं च द्विधा इति अष्टपदार्थीरूपं शास्त्रशरीरमुपस्थापयत।